

OH6AG

T1-modulen

Lektionerna 16-18

Radioamatörkurs
© OH6AG - 2011

Bearbetning och översättning: Thomas Anderssén, OH6NT
Original: Antti Seppänen, OH3HMI
Heikki Lahtivirta, OH2LH

1

OH6AG

Filter

- ◆ Filtrens funktion i radiotekniken är att selektivt endera släppa igenom eller spärra frekvensernas framfart i apparaten.
- ◆ Filter kan byggas av LC-resonanskretsar, kristaller, keramiska resonatorer eller mekaniska komponenter.
- ◆ Filter används både inom mottagar- och sändartekniken.

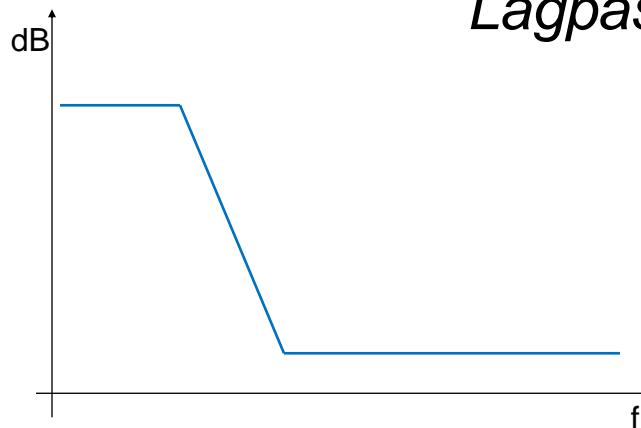
2

Filter

- ◆ Filtren indelas funktionellt i fyra olika grundtyper:
  - Lågpasfilter
  - Högpasfilter
  - Bandpassfilter
  - Bandspärrfilter

3

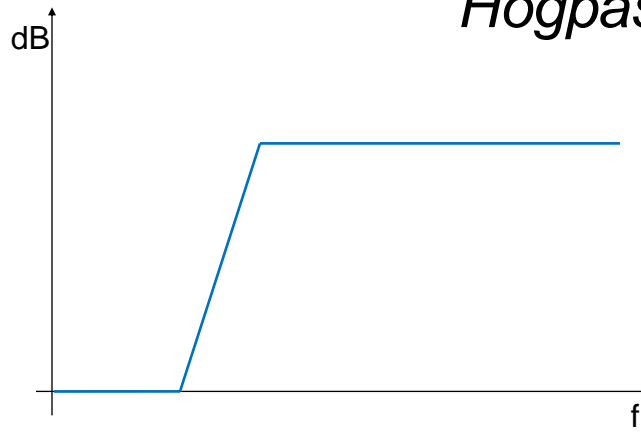
Lågpasfiltret

- Endast låga frekvenser går igenom
- Anv. bl.a. för att dämpa oönskad utstrålning (harmoniska frekvenser) och begränsa talsignalens bandbredd.

4

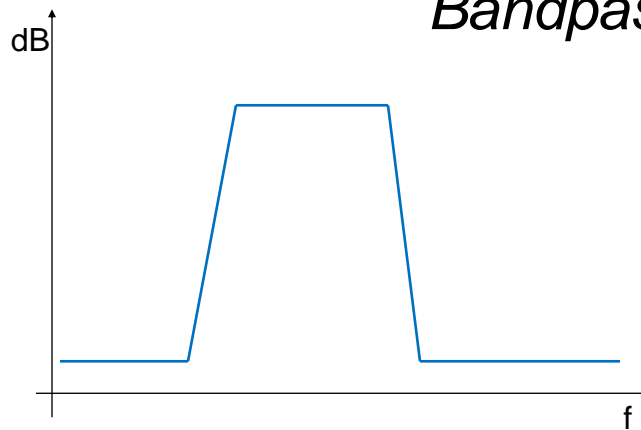
Högpassfiltret

- Bara höga frekvenser kan passera filtret
- Används t.ex. i TV-mottagarens antennledning för att hindra HF-sändarens signal att gå in i TV-mottagaren

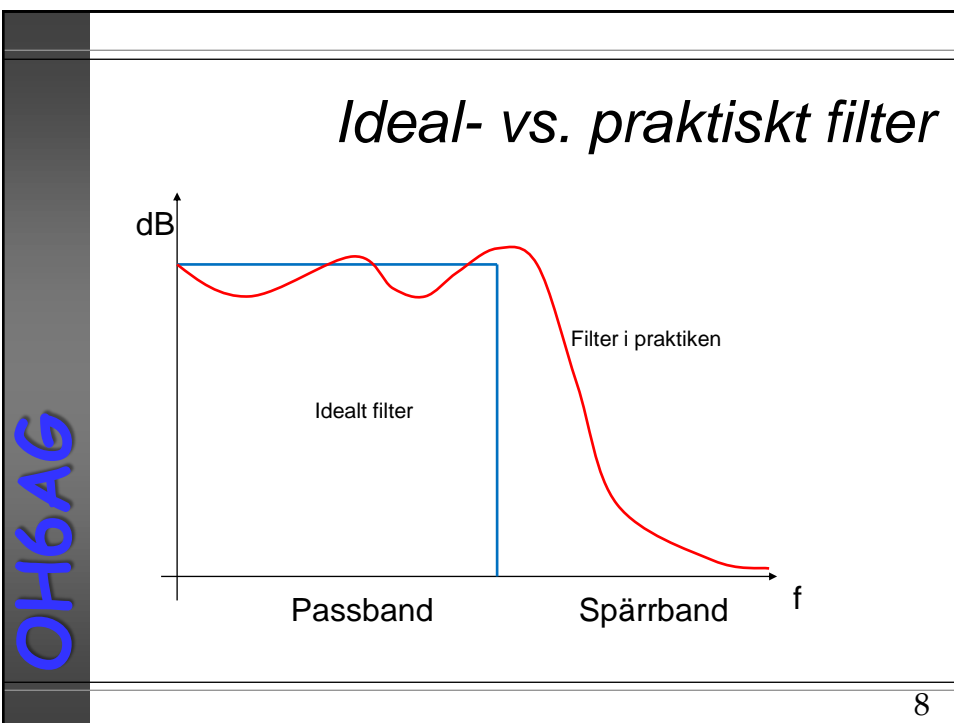
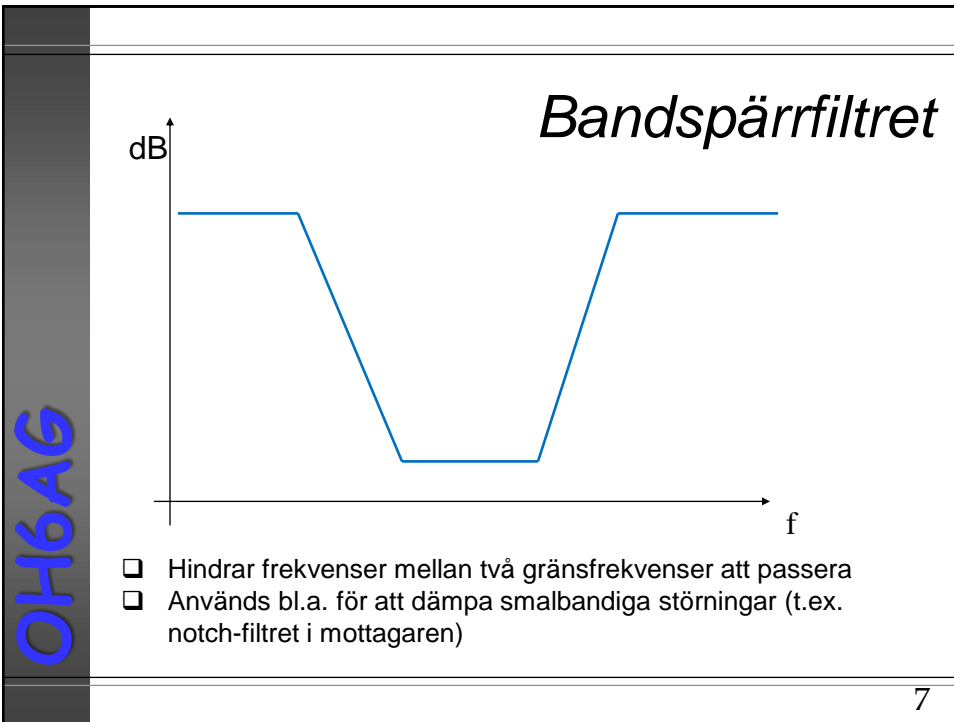
5

Bandpassfiltret

- Frekvenser mellan gränshänserserna går igenom filtret
- Används för att åstadkomma selektivitet i mottagarens hög- och mellanfrekvenssteg

6

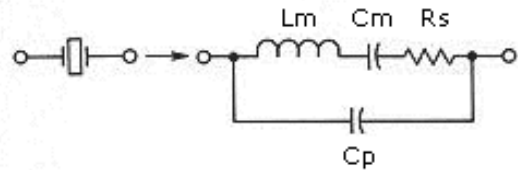

OH6AG

OH6AG

Kristallfilter

- ❑ Kristallens reciproka koppling:

Kristallens egenskaper:

- ❑ Noggrann resonansfrekvens
- ❑ Små förluster (stort Q-värde)
- ❑ God frekvensstabilitet

Kristallfilter

- ❑ I filter av LC-typ begränsas selektiviteten av komponenternas förluster och ostabila värden (komponentvärdena förändras med tid/temperatur)
- ❑ De piezoelektriska kristallerna har mycket små förluster vid resonansfrekvensen, och frekvensnoggrannheten är mycket stor
- ❑ Bandbredden hos ett kristallfilter kan göras mycket smal.

Vad är modulation?

Modulation har flera betydelser som alla har med förändring att göra:

- ◆ Övergång från en tonart till en annan (den äldsta betydelsen, **inom musiken**.)
- ◆ Variation av röstens tonfall och styrka vid **tal**
- ◆ En process där en våg får någon egenskap hos en annan våg att variera i takt (**radioteknik**).

11

Vad är modulation?

- ◆ Den våg som ska varieras kallas för **bärvåg** (eng. *carrier*), medan den styrande vågen kallas **meddelandesignal**.
- ◆ Modulationen åstadkoms i en **modulator** och resultatet blir en modulerad bärvåg.
- ◆ Mottagaren kan med en **demodulator** återskapa meddelandesignalen ur den modulerade bärvågen.
- ◆ Meddelande => Modulering av en bärvåg
=> Överföring i ett medium =>
Demodulering av bärvågen => Meddelande

12

Modulation

- ◆ Högfrekvensseffekten som bildas i sändaren konverteras i antennen till elektromagnetisk strålning, som fortplantar sig nästan med ljusets hastighet i det utrymme som omger antennen.
- ◆ Det är möjligt att ta emot elektromagnetisk strålning med en mottagare.
- ◆ Denna högfrekventa elektromagnetiska strålning kallas bärvåg.

13

Modulation

- ◆ Bärvågen som sådan innehåller inte mycket information, endast att den är "på" eller "av".
- ◆ Den lågfrekventa information som man vill överföra kopplas till bärvågen, som "bär" fram informationen till mottagaren.
- ◆ Att ansluta information till bärvågen kallas **modulation**.
- ◆ Tips: http://williamson-labs.com/480_rf.htm

14

Modulation

- ◆ Den bandbredd (det frekvensområde) som bärvågen behöver beror på mängden information som skall överföras, och är större ju "tätare" informationen är.
- ◆ Minsta bandbredd behövs om informationen bara är att bärvågen är **på** eller **av**.
- ◆ Överföring av tal kräver en bandbredd på minst cirka 2 kHz.

15

Modulation

- ◆ Musik av dålig kvalitet behöver 6 kHz (AM-sändning), stereomusik 15 kHz och TV-bild ca. 6 MHz bandbredd.
- ◆ En stor informationsbandbredd kräver en hög bärvågsfrekvens.
- ◆ Numera kan information packas tätt och då kan även stora mängder information överföras med små bandbredder (digital information).

16

Klassificering av sändning

◆ Systemet bygger på indelning i

- modulationstyp
- modulerande signal
- överförd informationstyp

T.ex.: A3B betyder: amplitudmodulation, telefoni, två sidband, och undertryckt bärvåg. Minst de tre sista tecknen skall anges (det kan finnas upp till sju, t.ex. 20K0F1B betyder 2 kHz bred packet-data utan ljudunderbärvåg).

◆ Tabellen på följande sida visar hur man tolkar en del av de olika sändningsklassernas koder.

17

Modulationstyp (M)	Kod	Modulerande signal (N)	Kod	Informationstyp (I)	Kod
AM, dubbelt sidband, full bärvåg	A	Ingen	0	Ingen	N
AM, Enkelt sidband, full bärvåg	H	Digital, on-off el. kvantiserad, ingen modulation	1	Hörbar telegrafi (för människor)	A
AM, enkelt sidband, reducerad bärvåg	R	Digital med modulation	2	Maskinläsbar telegrafi (RTTY, snabb CW)	B
AM, enkelt sidband, reducerad bärvåg	J	En analog informationskanal	3	Analog fax	C
AM, oberoende sidband	B	Två eller flera digitala kanaler	7	Telefoni, röstsändning, ljudsändning	E
AM, vestigiala sidband (analog TV)	C	Två eller flera analoga kanaler	8	Video, TV-signal	F
FM, vanlig vinkelmodulation	F	Komposit, en eller flera digitala + en eller fler analoga kanaler	9	Kombination av ovanstående	W
FM, fasmodulation	G	Andra fall som inte finns ovan	X	Andra fall som inte finns ovan	X
AM- och FM-modulerad bärvåg	D				
Olika modulerande pulser	P..W				
Andra fall som inte finns ovan	X	Se mera: http://www.ominous-valve.com/emission.txt			

18

Modulation AM

- ◆ Sändningsklass A1A (CW)
  - Bärivåen bryts med en telegrafinyckel i takt med morsetecknen.
  - Sändarens hela effekt används för att överföra informationen.
  - Är effektivt även vid dåliga radiokonditioner.
  - Nackdelar:
    - ◆ hastigheten (smal bandbredd)
    - ◆ Det behövs en BFO-tilläggs-krets i mottagaren

19

Modulation AM

- ◆ Sändningsklasserna A2A och A3E (AM-modulation)
  - Vid amplitudmodulation ändras bärvågens amplitud (storlek) i takt med informationen.
  - Utsändningen delas i två delar, den högfrekventa bärvågen, och sidband på båda sidorna om den.
  - Sidbandens bredd bestäms av den modulerande lågfrekvensens frekvensområde.
  - AM-signaler detekteras genom likriktning

20

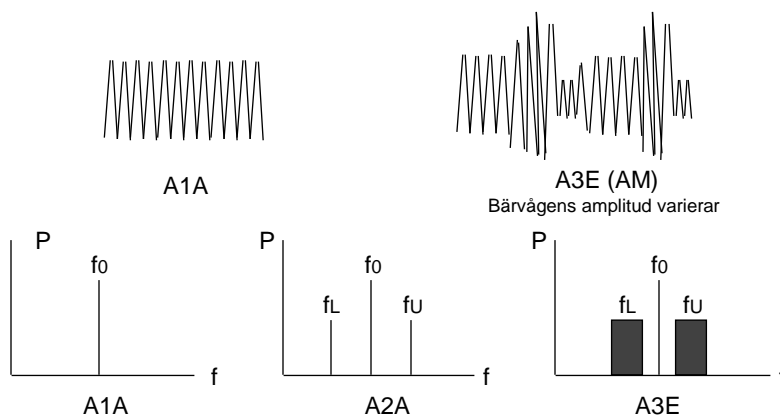
Modulation AM

- Om man modulerar bärvågen med lågfrekvens från en telegrafisummer, är det frågan om tonmodulerad telegrafi, sändningsklass A2A.
- Om bärvågen moduleras med lågfrekvent tal är det frågan om AM-talsändning, sändningsklass A3E
- Sändningsklasserna A2A och A3E används numera sällan av radioamatörerna, men den yrkesmässiga trafiken och rundradion använder dem.

21

Modulation AM

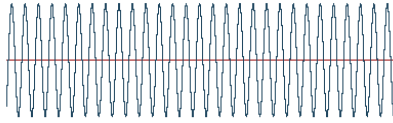
- ◆ Tid- och effekt/frekvensdiagram:

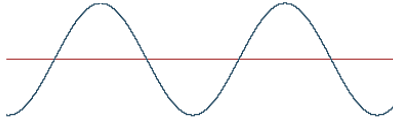
22

Modulation AM

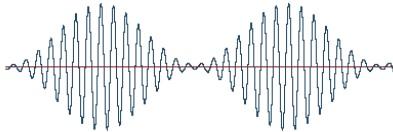
Omodulerad bärvåg

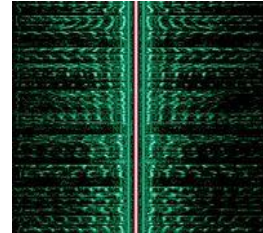
Modulerande lågfrekvenssignal

Modulationsresultat

Bärvågens amplitud varierar

Se mera: http://en.wikipedia.org/wiki/Amplitude_modulation

23

Modulation AM

- Orsaken till minskning av användningen av AM-klasserna (A2A och A3E) är det dåliga effektivitetsförhållandet.
- Sändareffekten delas in i tre delar:
  - ◆ Bärvågen
  - ◆ 2 X sidband (samma information alltså dubbelt)
- Det andra sidbandet är onödigt
- Bärvågen innehåller ingen information

24

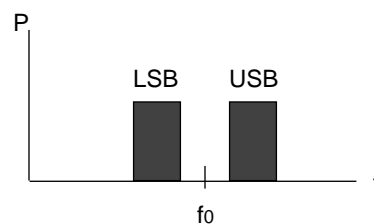
Modulation AM

- ◆ Dubbelt sidband-utsändning el. DSB (x3E)
  - Genom att filtrera bort bärvågen kan man öka effkiviteten.
  - Då åstadkoms en dubbelt sidband-utsändning eller DSB-utsändning.
  - Det andra sidbandet förbrukar ändå effekt
  - Mottagning av en DSB-signal kräver en mer invecklad mottagare än mottagning av en AM - signal (svårare och dyrare att bygga)

25

Modulation AM

- Bärvågen skapas på nytt i mottagaren (hjälpbärvåg)
- DSB-sändning används vid stereoutsändning på UKV

DSB-sändning som effekt/frekvensdiagram

26

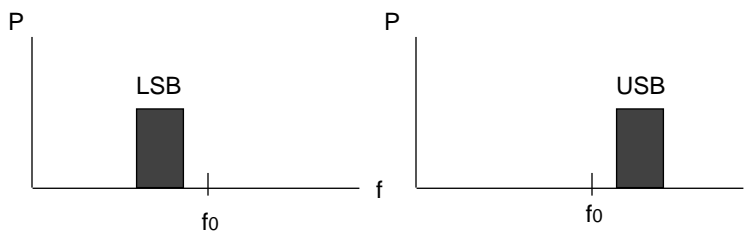
Modulation AM

- ◆ Enkelt sidband -sändning eller SSB (J3E)
  - Då man tar bort det ena sidbandet från DSB-sändningen, får man en enkelt sidband -sändning eller SSB-sändning (Single Side Band).
  - Det sidband som sänds kan vara det lägre sidbandet, LSB, eller det övre, USB.
  - Bildande av en SSB-sändning och mottagning av den kräver invecklade och högklassiga mottagar- och sändarlösningar.

27

Modulation AM

- ◆ SSB-sändningens fördelar är:
  - ❖ Effektiv användning av frekvenserna
  - ❖ All effekt används för informationsöverföring

SSB-utsändning som effekt/frekvensdiagram

28

Modulation FM

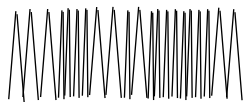
- ◆ Frekvensmodulationssändning el. FM (F3E)
  - Bärvågens amplitud är konstant
  - Lågfrequensmodulationen åstadkommer en ändring i bärvågen frekvens från den nominella.
  - Ju större amplitud hos lågfrequensen, desto större frekvensavvikelse från centerfrekvensen hos bärvågen.
  - Avvikelsen kallas deviation.
  - Lågfrequensens frekvens påverkar deviationens ändringshastighet

29

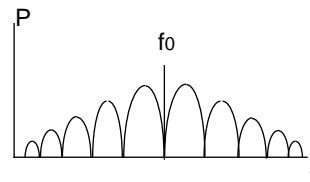
Modulation FM

- Detektering av en FM-sändning sker i allmänhet med hjälp av en fasedetektor

Bärvågens amplitud är konstant

FM-sändning på tidsaxel

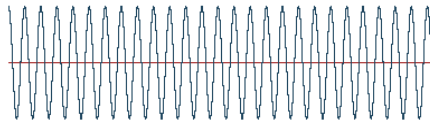

FM-sändning som effekt/frekvensdiagram

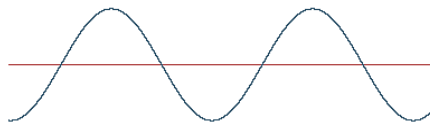
30

Modulation FM

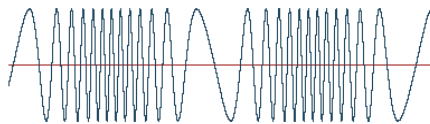
Bärvåg

Modulerande lågfrekvenssignal

Modulationsresultat

Bärvågens amplitud är konstant.
Avvikelsen i frekvens kallas deviation

Se mera: <http://en.wikipedia.org/wiki/FM>

31

Modulation FM

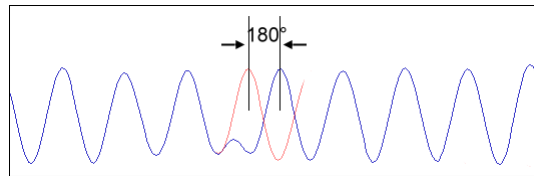
- ◆ Vid analog fasmodulering ändras bärvågens fasläge kontinuerligt fram och tillbaka jämfört med den omodulerade signalen. Förändringen är långsam i förhållande till bärvågens frekvens.
- ◆ Vid digital fasmodulering använder man bara ett bestämt antal fasta faslägen och skiftar mellan dessa. Detta kallas *Phase Shift Keying* (PSK).
- ◆ Frekvensmodulering och fasmodulering kallas gemensamt för **vinkelmodulering**.

32

Modulation FM

- ◆ Om bara två lägen används (0° och 180°), kallas det 2-PSK eller Binär PSK (BPSK). Det kan överföra en bit åt gången.
- ◆ Används fyra olika faslägen, talar man om 4-PSK eller Quadrature PSK (QPSK), vilket överför två bitar åt gången och så vidare.

En bärvåg som vid en viss tidpunkt hastigt ändrar sitt fasläge med 180° .

33

Modulation FM

- ◆ **Exempel :**
  - En grupp soldater marscherar i takt; alla fötter rör sig med samma frekvens och fas (vänster - vänster - vänster - 2 - 3 - 4)
  - Soldat Svejck gör en 180° fasändring på sin gång (det vill säga han byter fot) genom att tillfälligt dubblera sin marschfart och ta två steg när de andra tar ett.
  - Hans gång hamnar nu i motfas till de andra, men gången har fortfarande samma frekvens.
  - Efter ett tag halverar han sin marschfart, och tar ett steg när de andra tar två. Därmed kommer han åter i fas med gruppen.
  - Om gruppens marschfrekvens symboliserar bärvågen, utgör Svejcks experiment en *fasmodulation* där meddelandesignalen är en puls med samma längd som experimentet.

34